

Yazılar

Çanakkale İçinde Vurdular Beni

9 Mart 2013 | Sadi Çilingir | Bir yorum yapın

Çanakkale Savaşı 1915 – 1916'da İngiliz ve Fransızların İstanbul'a yönelik deniz harekâtına karşı denizde ve karada verilen bir savunma savaşı... Osmanlı'ya hayli pahalıya mal olmuş bir savaş. Sırf maddi bakımdan değil, oraya gidip de dönemeyen / dönmeyen nesiller bakımından da. İngiltere de, hükümetin çekilmesine neden olan savaşın sonucu, -gerçi- hiç de ummadıkları bir direniş gören iki müttefikin Osmanlı hakkındaki fikirlerini değiştirmemiştir ama, silâh yerine politikanın kullanılmasına neden olmuştur. O günleri yaşayan nesillerin üzerinde büyük etkisi olan savaş, peşinden gelecek olan işgâl ve işgâle karşı verilen -yıllarca sürecek- Kurtuluş Savaşının gölgesinde hiç bir zaman kalmamış, -direnişin boyutları ve savunma bakımından- özelliklerini korumuştur.

Ferdi Tayfur, 1904 Çanakkale doğumlu bir sanatçımızdır, sinemaya, bizde *Çanakkale Geçilmez* adı ile gösterilen bir filmde oynayarak başlamıştır; film, yabancı bir filme (*Tell England?*) bazı sahnelerin eklenmesi ile oluşturulmuş bir filmidir. Sinemamız daha Muhsin Ertuğrul döneminden başlayarak (*Ateşten Gömlek, Bir Millet Uyanıyor*) Yeşilçam süresince her yıl bir kaç Kurtuluş Savaşı filmi üretmiştir ama bunların içinde günümüze kalanlar üretilen filmlerin yanında çok az bir sayı oluşturmaktadır. Bu Kurtuluş Savaşı filmlerinin hemen hepsinde, finalde Mustafa Kemal'in asker elbisesi ile veya sivil -ama hemen hepsi savaş sonrasında- çekilmiş filmleri yer almaktadır fakat hiç birinde Mustafa Kemal savaşın bir canlı unsuru olarak yer almamakta, canlandırılmamaktadır. Bu filmlerin içinde anlatılan olaylar birbirine benzemenin yanında, zaman zaman yabancı film uyarlamaları dahi olmaktadır. Dediğimiz gibi Mustafa Kemal'in yer almadığı bu filmler, finalde Kurtuluş Savaşı'nın finali ile bitirilir, hepsinde Mustafa Kemal'in bir güneş gibi doğarak ulusu zafere götürdüğü "sözle" ifade edilir.

Sinemamızda ayrı bir "bütün" oluşturan, Kurtuluş Savaşı filmlerinde, Çanakkale Savaşı yer almaz, Kurtuluş Savaşı da film-lerde anlatılan olayların sonunda bağlandığı bir sonuçtur

ama Mustafa Kemal adı filmlerde zaman zaman anılır. Çanakkale Savaşı'na dönersek 1964'de Turgut Demirağ'ın yapacağı *Çanakkale Aslanları* (1964) filmine kadar bir boşluk vardır. Demirağ, bu filmi "ordu"dan da destek alarak ve askeri sahneleri (savaş sahnelerini) Nusret Eraslan'a çektirerek tamamlar. Nusret Eraslan o zamanlar, muhabere Albay rütbesi ile orduda bulunan bir subay olup, konu ile ilgili (kurtuluş savaşı) başkaca filmleri de olan bir sinemacıdır. Ordu ile işbirliği yapılarak çekilen bu film, konu itibari ile fazla dikkat çekmese de, o zamanlar yeniden başlanılan "renkli film" örneklerinden biri olmak bakımından dikkat çeker. Yalnız bu filmin bir özelliği de Mustafa Kemal'in -ilk kez?- görüntülü olarak yer almasıdır, çok kısa bir görüntüde, askerlerine, tarihe geçen ünlü komutu: "Size savaşmayı değil, ölmeyi emrediyorum, biz ölene kadar yerimize gelecek birlikler savaşı sürdürecektir..." ile yer alır.

Bu filminden sonra, uzun bir zaman Çanakkale konusundan yine uzak durulur. Önce TRT TV'sinin dramatik belgesellerinde, Mustafa Kemal görüntü olarak yer almaya başlar ve yine dramatik belgesellerde durum devam eder. Bunların bir kısmı Mustafa Kemal'in askeri, bir kısmı da savaş sonrasındaki sivil yaşamı ile ilgili görüntülerdir. Bunlarda Mustafa Kemal'i çeşitli oyuncular canlandırır -benzemesi de gerekmez.

Bir kaç yıldır, yeniden ön plâna çıkan Çanakkale Savaşı, üzerine çeşitli kitapların yazılmasına neden olur, kitaplardan sonra ise, bu kez sinema filmleri olarak gündeme gelen görsel anlatımlardır. Filmler peşi peşine çekiliyor ve çekiliş sırasına bakılmadan gösterime giriyor. Yönetmenler savaşı, Çanakkale Savaşı'nı çeşitli açılardan ve çeşitli şekillerde ele alıyorlar. Bu bir eksiklik ama ne kitapları okudum, ne de filmleri gördüm. Her ikisinin giderek artış göstermesi dikkatimi çekti, hani körlerin fili tarifi gibi, neresini tutuluyorsa orasından anlatılması örneği, Çanakkale Savaşı'na nereden bakıyorlarsa veya ne niyetle bakıyorlarsa o şekilde anlatıyorlarmış gibi geliyor bana. Böyle bir sonuç çıkarmak yanlış ama her gün yeni bir Çanakkale filmi ile karşılaşınca ister istemez böyle düşünüyor insan.

Kurtuluş Savaşı filmlerinin içinde yabancı film uyarlamaları dahi vardır ve savaş, zaman ve alan bakımından daha geniş bir sahaya yayıldığı için konuyu ele alan filmlerde farklı görünüm taşıyor. Metin Erksan, *Karanlıkta Uyananlar* (Ertem Göreç) filmi için söylenen -genel yargıda biçimlenen- "grev filmi" tanımlaması için, "grev filmi olmaz, grevdeki insanın filmi olur" diyor. Yukarıdan beri söylediğimiz "Çanakkale Savaşı filmleri" sözü de böylece sağlam bir zemine oturmuyor; Çanakkale Savaşındaki insanların, -askerlerin, geride kalanlarının- filmi demek daha doğru oluyor. Filmlere bu açıdan bakmak tek başına doğru bir değerlendirme olmaz, savaşı -çatışmayı- ön plâna çıkarmak, sinemasal anlatımı, sırf çatışma olarak değil, nedenlerini ve katılanları ile birlikte ele alarak, insandan uzaklaşmadan ama çatışmanın da kendi ve acı gerçeğini, nedenleri ile göstererek, bir dile ulaşmak gerekir diyorum. Tabii bu tek ölçüsü sinemasallık olan ama Çanakkale'de olanlara dair olması gereken bir bakış açısı ile olmalı. Yukarıda değindiğim gibi, hiç birini görmediğim -bu bir

eksiklik-, giderek artan Çanakkale filmlerine ne kadar gereklilik var, yoksa bu geçici bir moda mı? Çanakkale filmleri ile o savaşı, içeriğini, tarihsel önemini, orada şehit veya gazi olanların gerçek yüzlerini ve en önemlisi o savaşın toplumsal, tarihsel nedenlerini ve sonuçlarını ne kadar yapıyor ve ne yargılara varıyor ve -seyirciyi- vardırıyoruz. Yine de Çanakkale filmlerini her ne olurlarsa olsunlar görmek gerek.

(16 Mart 2013)

Orhan Ünser

1